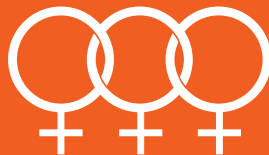

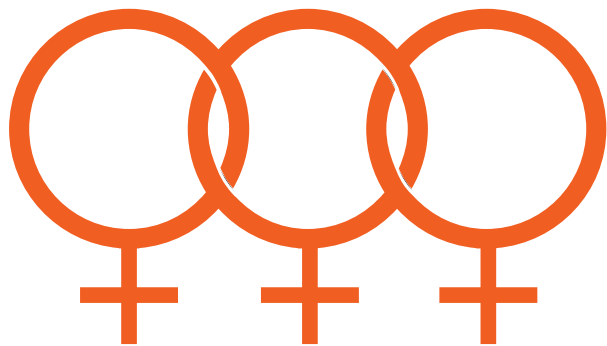
tři sestry

...
DIVADLO
...
PETRA
...
BEZRUČE

dpb

anton pavloviččechov

anton pavlovič čechov **tři sestry**

Tragikomický boj mezi životní realitou a sny.

premiéra **27. května**

2006 v 19.00 v dpb

překlad **leoš suchařípa** / hudba a režie **jan mikulášek** / scéna a kostýmy **marek cpin** / dramaturgie **ilona smejkalová**

osoby a obsazení - andrej prozorov **jan vlas** / natálie, jeho milá, později žena **petra bučková** / olga, jeho sestra **markéta haroková** / máša, jeho sestra **tereza vilišová** / irina, jeho sestra **dita zábranská** j.h. / fjodor kulygin, mášín muž **pavel liška** j.h. nebo **marek pospíchal** j.h. / alexandr veršinin, velitel baterie **tomáš dastlík** / nikolaj tuzenbach, baron, poručík **viktor dvořák** / vasilij solený, štábní kapitán **pavel gajdoš** / ivan čebutykin, vojenský lékař **tomáš jirman** j.h. / anfisa, chůva **kateřina krejčí**

Když vidím některou z Čechovových her, mám chuť všechny své látky hodit do kamen.

G. B. Shaw

Krátký životopis Antona Pavloviče

Anton Pavlovič Čechov se narodil v provinčním jhoruském Taganrogu. Otec byl neúspěšný obchodník, možná víc umělec než kupec, a tak záhy zbankrotoval. Proto se celá rodina později přestěhovala do Moskvy a unikla životu ve městě, kde prý i psi šileli nudou. Starý Čechov, snad ze žalu nad ztrátou zaměstnání i steskem po rodném městě, začal pít a o ženu a děti se příliš nestaral. A tak mladý Anton Pavlovič krátce poté, co vstoupil na lékařskou fakultu, začal hledat způsob, jak uživit sebe i své blízké. Psal povídky i novinové články, a ani po absolutoriu se literární činnosti nevzdal.

Lékařské profesi se vlastně věnoval jen krátký čas, léčil pacienty ve Voskresensku a Zvenigorodu. Od roku 1886 se naplno zabýval pouze literaturou a o dva roky později vstoupil definitivně na dráhu profesionálního literáta, dokonce se stal laureátem prestižní Puškinovy ceny. V roce 1890 se Čechov vydává na Sibiř, na ostrov Sachalin. Tady navštěvuje trestaneckou kolonii a tamější pobyt i otřesný život místních trestanců později popíše v knize „Sachalin“.

Cesta urychlila Čechovovo tuberkulózní onemocnění. Roku 1892 se stěhuje do městečka Melichovo, kde vzdělává místní mužiky. V době epidemie cholery se na čas vrací ke své původní profesi a léčí místní venkovské obyvatelstvo. O šest let později odchází ze zdravotních důvodů na Krym a v roce 1901 se žení s přední herečkou divadla MCHAT Oljou Knipperovou.

15. července 1904 předčasně umírá, se skleničkou šampaňského v ruce, na tuberkulózu v sanatoriu v německém Badenweileru.

Z dopisu V. A. Tichonovovi 22. února 1892

... Potřebujete znát můj životopis? Tu je. Narodil jsem se v Taganrogu v roce 1860. V roce 1879 jsem absolvoval taganrožské gymnázium. V roce 1884 jsem dostal absolutorium z medicínské fakulty Moskevské univerzity. V roce 1888 jsem dostal Puškinovu cenu. V roce 1890 jsem vykonal cestu na Sachalin přes Sibiř a zpět po moři. V roce 1891 jsem uskutečnil zájezd po Evropě, kde jsem pil znamenité víno a pochutnával si na ústřicích. V roce 1892 jsem se veselil s V. A. Tichonovem na jmeninách (společného známého). Psát jsem začal v roce 1879 v časopise Šídlo. Vyšly mi sborníky Pestré povídky, Za soumraku, Povídky, Zasmušilí lidé a román Souboj. Natropil jsem též nějaké hříšky jakožto dramatik, avšak nikoli příliš velké. Překládán jsem do všech jazyků kromě cizích. Ostatně dávno jsem přeložen do němčiny. Češi a Srbové si mě též oblíbili. Ani Francouzi mi neodmítají své sympatie. Do tajů lásky jsem vnikl ve svých třinácti letech. S přáteli, jak s lékaři, tak i s literáty, se stýkám velmi přátelsky. Jsem svobodný. Rád bych dostával penzi. Medicínou se zabývám dokonce natolik, že konávám v létě soudní pitvy, kteréžto jsem už 2–3 roky neprováděl. Ze spisovatelů kladu na první místo Tolstého a z lékařů Zacharjina.

Avšak dosti hloupostí. Napište, co je Vám libo. Nemáte-li po ruce fakta, nahradte je lyrikou.

Přeji Vám stále zdraví a hodně zdaru. Pozdravujte své dcerky. Váš A. P. Čechov

Univerzita rozvíjí všechny vloh včetně hlouposti.

A. P. Čechov

Čechov v datech

1860 / 29. ledna se narodil Pavlu Jegorovičovi a Jeleně Jakovlevně Čechovovým syn Anton. Třetí syn po starším Alexandrovi a Nikolajovi. Později přicházejí na svět ještě čtyři mladší sourozenci, Ivan, Marie, Michal a Jevgenije.

1869 – 1876 / studuje tarangožské klasické gymnázium.

1877 / poprvé navštívil Moskvu.

1877 – 1878 / píše hru „Bez otců“ (Platonov), která byla ovšem objevena až v jeho pozůstalosti.

1879 / stěhuje se do Moskvy, začíná studovat lékařskou fakultu.

1880 / začíná publikovat v časopise „Vážka“, v následujícím roce píše i pro další humoristické časopisy.

1884 / ukončil univerzitu, vydal první sbírku, „Melpomeniny pohádky“, začal pracovat jako lékař ve Voskresensku. Objevily se u něj první příznaky tuberkulózy.

1887 / cestuje v létě po Rusku, dokončil jednoaktovku „Labutí píseň“, vycházejí mu sbírky povídek „Za soumraku“ a „Nevinné řeči“. 19. listopadu se hraje v moskevském Koršovově divadle poprvé Čechovův „Ivanov“. O rok později tamtéž hrají poprvé jednoaktovku „Medvěd“ a v témže roce je jeho sbírka povídek odměněna Puškinovou cenou Akademie věd.

1889 / „Ivanov“ má premiéru v Alexandrinském divadle v Petrohradě. Čechov je zvolen členem výboru Společnosti ruských spisovatelů. 17. června mu umírá na tuberkulózu jeho bratr Nikolaj. Čechovovi vycházejí další sbírky povídek, v moskevském Divadle Abramovové má premiéru „Lesní duch“.

1895 / poprvé navštívil v Jasně Polaně Tolstého. Napsal první verzi „Racka“.

1896 / „Racek“ propadl při své premiéře v moskevském Alexandrinském divadle. Text hry vyšel tiskem.

1897 / se účastnil práce na sčítání lidu, stal se kurátorem školy a zemským dozorcem lidových knihoven. Do sborníku her zařadil „Strýčka Váňu“. Prudké zhoršení nemoci a odjezd na francouzskou Riviéru.

1898 / V. I. Němirovič-Dančenko informuje Čechova o vytvoření Moskevského uměleckého divadla (MCHAT) a prosí o svolení uvést „Racka“. Čechov se účastní zkoušek a seznámí se s Olgou Knipperovou. Umírá mu otec, usazuje se v Autce nedaleko Jalty. Začíná si psát s Gorkým.

1899 / sbírá materiály pro sebrané spisy. Stýká se s Gorkým, Buninem a Knipperovou v Moskvě i na Jaltě. Premiéra „Strýčka Váni“ v MCHATu. Vyzývá ke sbírci na sanatorium pro chudé nemocné tuberkulózou. Vychází první díl sebraných spisů.

1900 / 8. ledna je zvolen čestným akademikem v kategorii krásného písemnictví Akademie věd. MCHAT hostuje v Sevastopolu a na Jaltě (uvádí „Racka“ a „Strýčka Váňu“). Čechov cestuje s Gorkým na Kavkaz. Píše „Tři sestry“. V červenci ho navštěvuje Knipperová. Odjíždí za ní do Moskvy, dokončuje „Tři sestry“, pobývá v Nice.

1901 / žije v Nice, odkud posílá přepracované 3. a 4. jednání „Tři sester“. Cestuje po Itálii. 31. ledna je v MCHATu první představení „Sester“. 15. února se vrací na Jaltu. 25. května se žení s Olgou Knipperovou. Odjíždí se léčit kumysem do Ufimské gubernie. 3. srpna píše závěť, 17. září odjíždí do Moskvy. Koncem léta se vrací na Jaltu, opět se setkává s Tolstým.

1902 / pracuje na „Višňovém sadu“. Vzdává se hodnosti čestného akademika na protest proti vyloučení Gorkého z Akademie.

1903 / žije u Moskvy, v létě se vrací na Jaltu. V říjnu odesílá MCHATu „Višňový sad“, v prosinci se účastní zkoušek.

1904 / 17. ledna se uskutečňuje premiéra „Višňového sadu“ (v den autorových narozenin) a slavnost v divadle ke 25. výročí jeho literární činnosti. Na jaře se vážně zhoršuje jeho zdravotní stav. 3. června odjíždí s Olgou do německých lázní Badenweiler, zde v noci na 2. (15.) července umírá.

Anton Pavlovič Čechov **Galantní návrh** / povídka pro slečny

Mladý muž příjemného zevnějšku Valentin Petrovič Protrpělin si navlékl frak, obul si lakýrky s ostrými, až bodavými špičkami, celé své dílo korunoval kloboukem a s těžko potlačovaným rozrušením se vypravil ke slečně Věře Zapiskinové.

Ach, jaká škoda, že kněžnu Věru neznáte! Že neznáte to milé, okouzující stvoření s mírnými očima nebesky blankytné barvy a s hedvábnými, bohatě zvlněnými kadeřemi.

Mořské vlny se tříští o pobřežní útes, ale o vlny jejích vlasů se naopak na prach roztříští sebetvrdší kámen... Člověk by musel být bezcitný blb, aby dokázal vzdorovat jejímu úsměvu, aby odolal vší té něze, která doslova dýchá z jejích drobných, jakoby vysoustružených ňadérek. Jen hovadí vpravdě dubové se vedle ní necítí na vrcholu blaženosti – když mluví, když se směje a v úsměvu ukazuje své oslnivě bílé zoubky.

Protrpělina uvedli dál...

Posadil se proti kněžně a pln pohnutí málem až k mdlobám spustil:

„Kněžno! Jste ochotna mě vyslechnout?“

„Ó ano!“

„Kněžno! Promiňte mi laskavě, ale já ani nevím, jak začít... Zřejmě je to pro vás velmi nečekané... Možná vás to až zaskočí... Asi se na mne budete hněvat...“

Zatímco se hrabal v kapsách kalhot, aby z nich vydoloval kapesník a otřel si jím orosené čelo, kněžna se mile usmívala a vysílala k němu tázavé pohledy.

„Kněžno!“ pokračoval Protrpělin. „Od okamžiku, kdy jsem vás poprvé spatřil, se v mém srdci postupně zrodila nepotlačitelná touha. Ta touha mě vytrvale pronásleduje, dnem i nocí..., a jestli se nenaplní, tak..., tak budu nešťastný.“

Kněžniny oči se zádumčivě zahleděly do země. Protrpělin po krátké odmlce pokračoval:

„Asi se dost podívíte..., protože vy, která se vznášíte nad vším pozemským..., jste pro mě ta vůbec nejvhodnější...“
Nastalo ticho.

„Tím spíš,“ vydechl Protrpělin, „že mé panství hraničí s vaším a jsem bohat...“

„A... co tedy ještě máte na srdci?“ zeptala se tiše kněžna.

„Co mám na srdci? Kněžno!“ vyrazil ze sebe horoucně Protrpělin a povstal. „Zapřísahám vás, hlavně mě neodmítněte... Neboťe svým případným ‚ne‘ mé plány! Má drahá, dovolte mi, abych vám učinil návrh!“

Valentin Petrovič se rychle posadil, nahnul se ke kněžně a zašeptal:

„Je to, prosím, návrh mimořádně výhodný! Za jediný rok prodáme milión pudů sádla! Co kdybychom na našich souseedících panstvích jako podílníci vybudovali společnou škvařírnu sádla?“

Kněžna chvíli přemýšlela a pak řekla:

„S radostí...“

A čtenářka, která čekala melodramatické finále, může zůstat v klidu.

Výběr z díla

Anna na krku (próza, 1895); Černý mnich (próza, 1894); Člověk ve futrálu (próza, 1898); Dáma s psičkem (próza, 1899); **Darebák Platonov** (drama, posmrtně vydáno 1923); Dům s mansardou (próza, 1896); **Ivanov** (drama, 1887–1889); Jubileum (aktovka, 1892); **Medvěd** (aktovka, 1888); Melpomeniny pohádky (próza, 1884); Nudná historie (próza, 1889); Ostrov Sachalin (cestopis, 1893); Pavilón č. 6 (próza, 1892); **Racek** (drama, 1896); Smrt úředníka (próza, 1885); Souboj (próza, 1891); Step (próza, 1888); **Strýček Váňa** (drama, 1897); **Tři sestry** (drama, 1900); **Višňový sad** (drama, 1903–04).

Z každé napsané povídky by se měl konec a začátek vyškrtnout. Tam totiž my spisovatelé nejvíce lžeme.

A. P. Čechov

Čechovovy hry

Jeho, na první pohled složité, psychologicko-realistické, hry znamenaly opravdu zásadní změnu v herecké i režijní tvorbě, a to především zásluhou MCHATu (Moskevského uměleckého akademického divadla), kde byly uváděny. Jedním z důvodů, proč dal Anton Pavlovič přednost právě tomuto souboru, byl fakt, že přední herečka MCHATu Olga Knipperová byla Čechovovou přítelkyní, posléze manželkou a představitelkou řady jeho hrdinek.

Čechov začal psát divadelní hry v 80. letech 19. století, kdy byl po atentátu na cara Alexandra II. totálně umrtven ruský veřejný život (neustálá cenzura, sledování, výslechy, zákazy vycházení...). Umělci tak museli velmi složitě hledat cestu

k vyjádření, narůstala hluboká společenská a politická krize, která rok po Čechovově smrti vyústila v první ruskou revoluci.

Anton Pavlovič navázal ve svých hrách na oblíbené téma tzv. zbytečného člověka, líčeného už od romantiky, na realismus her Ostrovského, Gogola či Turgeněva. Zároveň ovšem tuto hranici překonával, snažil se hledat nové formy dramatu, nové postupy. Zapisoval si zajímavé historky a nápady ze života, hledal neobvyklé i zábavné příběhy v novinách, časopisech, vyprávěních svých přátel a kolegů, pozoroval lidi na ulici či v divadle. Přesto toužil po stylizaci, nechtěl vytvářet pouhý popisný realismus, rozčlivovaly ho inscenace s reálnými zvuky a efekty. (To lze dobře doložit jeho polemikou se Stanislavským o živě prováděných zvukových efektech za scénou, jako byl zvuk kopyt, štěkot psů, skřehotání žab, nebo dokonce cvrkání cvrčků. Dramatikovi vadilo, že by těmito pazvuky mohl být rušen, či úplně přerušen důležitý dialog. Na námitku Stanislavského, že jsou ty zvuky báječně „reálné“, prý odpověděl, že kdybychom vyřizli v namalovaném portrétu otvor a prostrčili jím svůj nos, byl by také „reálný“, ale obraz by byl definitivně zničen.)

V Čechovových celovečerních hrách (**Platonov**, **Ivanov**, **Lesní duch**, **Racek**, **Strýček Váňa**, **Tři sestry** a **Višňový sad**) se ve stále větší úspornosti prostředků a v oscilaci mezi tragikou i komikou odrazila autorova zkušenost s krátkou fraškou, vaudevillem i povídkami, kde na malé ploše také dokázal dokonale předvést a vystihnout roztodivné povahy i vztahy. A inklinace k vaudevillu taktéž nebyla náhodná, Čechov byl přesvědčen, že píše spíše komedie, a proto ho tolik udivilo, když inscenátoři spatřovali v jeho dílech skutečné tragické drama. V jeho hrách se už neobjevuje jasný konflikt, který rozdělí postavy na dvě skupiny, ale naopak – řada souběžných vnitřních konfliktů. Tyto konflikty mají vždy společného jmenovatele, obyčejnou lidskou touhu po štěstí, po lepším životě, snahu vymanit se z jednotvárné každodenní existence. A tím vzniká i jakýsi spodní proud, pod zdánlivým vnitřním klidem postav bublají přidušené emoce, lidé se přetvařují, bloudí v začarovaném kruhu, vzájemně se nechápou, neposlouchají, trpí samotou i pocitem marnosti.

Jelena: To je idylka. Vaše mamá nenávidí všechno kromě svých brožur a profesora, profesor je podrážděný, žálí a z vás má strach, Soňa se zlobí na otce a se mnou nemluví, vy nenávidíte profesora a svou matkou zjevně pohrdáte. Já jsem taky podrážděná. Zkrátka všichni proti všem. Má to nějaký smysl?

A. P. Čechov / Lesní duch

Děj Čechovových her postrádá jasný obrys, zdá se být zasut pod nánosy všedních a banálních informací. Hrdinové se nedostávají do ostrých střetů, neříkají si kruté pravdy do očí a nevraždí se (alespoň většinou). Vždyť v denním životě mívají naše konflikty také spíše podobu rozptýlených, nevyhrocených dějů. Změny, jejichž je dramatický konflikt motorem, probíhají jen nezřetelně a my si jich ani nevšimneme.

To, že se ve svém pojetí Čechov radikálně odchýlil od vžitých tradic dramatu a divadla, bylo způsobeno i charakterem Ruska té doby. Rusko tak trochu vypadalo, jako by se v něm nadobro zastavil čas, nic se neměnilo, lidé žili jen malichernými ději, které jako by se v kruhu neustále vracely a dusily každého svou neúprosnou jednotvárností. A odtud je ten charakteristický čechovovský prvek čekání na změnu, byt sebenepatrnější, a zklamání z toho, že žádná změna nepřichází. V takovém prostoru se samozřejmě proměňuje i charakter samotné postavy – i ta je jakoby rozostřena, skládá se dohromady z útržků a nálad, nemá vyhraněný charakter, sama v sobě se jen těžko orientuje, a o to hůře se orientuje v tom, co se odehrává kolem ní.

I proto bývají Čechovovy hry označovány jako lyrické nebo impresionistické. Jenže Čechov zcela zjevně překročil hranice jednoho uměleckého směru. A tak jsou „Racek“, „Strýček Váňa“ nebo např. „Tři sestry“ dodnes inspirativní součástí repertoáru divadel na celém světě a čechovovské pojetí dramatickosti má nejen řadu pokračovatelů, ale stále znovu ovlivňuje i inscenační postupy moderního divadla.

Láska je neobyčejně závažný důvod, který ospravedlní všechno. A. P. Čechov

Jeho životní láska

Olga Leonardovna Knipperová-Čechovová se narodila 9. (21.) září 1868 ve Vjatské gubernii. Její otec byl strojní inženýr. Od raného mládí hrála ochotnické divadlo a v roce 1895 byla přijata na hudebně-dramatické oddělení Moskevské konzervatoře, do třídy svého pozdějšího uměleckého šéfa Němiroviče-Dančenka. Po absolutoriu vstoupila do souboru Uměleckého divadla, kde sehrála svoji první roli v zahajovacím představení divadla v roce 1898 – carevnu Irinu v Tolstého „Caru Fjodorovi“. A druhou rolí byla již Arkadina v Čechovově Rackovi. Postupem času ztvárnila i další ženské postavy v dramatech svého muže, Jelenu ve Strýčkovi Váňovi (1899), Mášu ve Třech sestrách (1901), Raněvskou ve Višňovém sadu (1904), po Čechovově smrti i Sáru v Ivanovovi (1904). Hrála hlavní role i v dalších ruských titulech, v klasice od Gribojedova přes Gogola až po Turgeněva, v adaptacích Dostojevského či problematičtějších hrách Gorkého. Na prknech moskevského divadla se objevila i v Shakespearovi, Ibsenovi nebo Moliérovi. Její současníci ji charakterizovali jako mimořádně emočně disponovanou herečku, inteligentní, lehce odtažitou a nepatetickou. Přesto je zřejmé, že postupem času začalo její výsadní postavení v MCHATu některým kolegům, a zvláště kolegyním, vadit, časem prý na ni byla alergická i vůdčí dvojka Stanislavskij a Němirovič-Dančenko. I komunistický režim si jí považoval, v roce 1937 se dokonce stala národní umělkyní RSFSR.

... potom práce znovu kypěla. Vázla jenom role Máši, kterou hrála Knipperová, ale věnoval se jí Vladimír Ivanovič a při dalších zkouškách se jí také cosi odhalilo v duši a role jí šla skvěle.

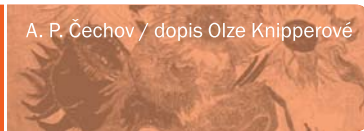
K. S. Stanislavskij / Můj život v umění

Za Čechova se provdala v roce 1901. Ještě před tím však Čechovovy myšlenky a city zaujaly na dlouhé roky dvě jiné ženy: mladičká učitelka ruštiny Lidija Mizinovová (krasavice Lika nebo také Melounek, jak ji Anton v dopisech něžně oslovoval, byla současně milenkou ruského malíře Adolfa Leviatana i spisovatele Ignatije Potapenka, později se provdala za režiséra MCHATu Alexandra Sanina) a spisovatelka Lidija Avrilovová (vdaná žena se třemi dětmi, snad proto se s ní nakonec spisovatel rozešel). Čechov prý měl u žen opravdu obrovský úspěch a žádná mu neodolala. Gorkij na jeho adresu cynicky poznamenal, že není divu, neboť „nic tak nerozštěpný ženský klín jako kašlající autor.“ I když se Anton Pavlovič nechtěl vázat, před kouzlem vitální a talentované Olgy prostě neunikl.

Přesto, že jejich manželství trvalo jen krátce, pro oba dva to byl zcela jistě mimořádný svazek. Anton a Olga museli být kvůli Čechovově pokračující tuberkulóze často odloučeni, a tak jim nezbývalo nic jiného, než realizovat svůj vztah prostřednictvím vášnivých, zamilovaných, ale i sarkastických dopisů. Jejich korespondence, která posmrtně vyšla snad ve všech možných jazycích, inspirovala mnohé tvůrce, dramatiky a filmaře, i u nás vzniklo na motivy těchto dopisů jevištní, a dokonce televizní pásmo.

... přeji ti hodně štěstí a klidu a hodně, hodně lásky, která by trvala co nejdéle – aspoň takových patnáct let. Co myslíš, existuje taková láska? Z mé strany ano, z tvé nikoli. Ať je tomu jakkoli, objímám tě.

A. P. Čechov / dopis Olze Knipperové

Anton Pavlovič Čechov **Rybí láska**

Ač je to zvláštní, jediný karas v rybníce poblíž letní vily generála Pantalykina se po uši zamiloval do Soni Mamočkinové, která tam byla na letním bytě. Ale co je na tom vlastně tak zvláštního? Víme přece, že se Lermontovův démon zamiloval do Tamary, labuť se zamilovala do Ledy a často i kancelářský škrabálek ztratí hlavu kvůli dcerušce svého představeného.

Soňa Mamočkinová se každý den chodila se svou tetou koupat. Zamilovaný karas plaval těsně u břehu a pozoroval je. Protože rybník těsně sousedil se slévárnou „Kranděl a synové“, měla v něm voda dávno hnědou barvu, ale přesto viděl karas všechno. Viděl, jak po azurovém nebi plují oblaka a ptáci, jak se mladé ženy svlékají pozorovány ze sousedních keřů mladíky, jak tlustá teta, než vlezla do vody, dobrých pět minut seděla na balvanu a zálibně se hladíček říkala: „Po kom to jen jsem takový slon? To je hrozný pohled!“ Soňa ze sebe shazovala lehké šatičky a s pištěním skákala do vody, plavala a klepala se zimou, ale už tu byl karas, připlouval k ní a začínal dychtivě líbat její nožky, ramínka, krček... Po koupání obě ženy odcházely domů pít čaj s máslovým pečivem, kdežto karas opuštěně plaval ve velkém rybníku a přemítal:

O nějakých vyhlídkách na opětovanou lásku nemůže být ovšem řeč. Copak by se mohla taková krasavice zamilovat do mne, do karase? Ne, tisíckrát ne! Nedělej si žádné iluze, bídná rybo! Tobě zbývá jediné východisko – smrt. Ale jak zemřít? Revolver ani fosforové sirky v rybníce nejsou. Pro našince karase je reálná jediná smrt, a to chřtán štiky. Ale kde vzít štiky? V tomhle rybníce kdysi žila štika, ale i ta lekla nudou. Ach já nešťastník!

A s hlavou plnou úvah o smrti se mladý pesimista zavrtával do bahna a psal tam deník...

Jednou vpoledvečer seděla Soňa se svou tetou na břehu rybníka a rybařily. Karas rejdlil kolem splávků a neodtrhoval od milované mladé ženy oči. Náhle projela jeho mozkiem jako blesk idea.

Zemřu její rukou! osvítilo ho a vesele začal ševelit ploutvemi. Ach, to bude kouzelná, sladká smrt!

A prodchnut odhodláním, i když maličko zbledl, připlul k Sonině háčku a vzal ho do úst.

„Soňo! Bere ti!“ zapištěla teta. „Bere ti, drahoušku!“

„Ach! Ach!“

Soňa vyskočila a vší silou trhla prutem. Ve vzduchu se mihlo něco zlatavého, hned to zase plesklo do vody a zanechalo po sobě na hladině kola.

„Utrhla se! vykřikly obě ženy, celé bledé. „Utrhla se! Ach! Drahoušku!“

Prohlédly si háček a uviděly na něm rybí pysk.

„Ach, drahoušku,“ řekla teta, „neměla jsi tolik škubnout. Chudinka rybka teď nemá ret.“

Poté, co se můj hrdina utrl z háčku, byl otřesen a dlouho nechápal, co se s ním stalo. Když se konečně vzpamatoval, zaúpěl:

„Znova žít! Znova! Jak krutě se mi vysmívá osud!“

Ale pak si všiml, že mu chybí dolní čelist, zbledl a nepřítelně se rozesmál... Zešílel.

Obávám se však, aby nevypadalo divně, že chci upoutat pozornost seriózního čtenáře k osudu tvora tak bezvýznamného a nezajímavého, jako je karas. Ačkoliv, co je na tom divného? V našich tlustých žurnálech přece dámy píší o zcela neužitečných hrouzcích a hlemýždích. Já se jen opičím po těch dámách. Možná, že jsem dokonce sám dáma a jen se schovávám pod mužským pseudonymem.

Nuže, karas zešílel. Ten nešťastník je dodnes živ. Jinak mají karasi rádi, když je pečou na smetaně, ovšem můj hrdina by teď vzal zavděk jakoukoliv smrtí. Mamočkinová se vdala za majitele lékárny, kdežto teta odjela do Lipecka k vdané sestře. Na tom není nic divného, protože vdaná sestra má šest dětí a všechny mají tetu rády.

Pokračujme však. Ve slévárenském závodě „Kranděl a synové“ zastává ředitelskou funkci inženýr Kryšin. Ten má synovce Ivana, který jak známo skládá básně a horlivě je uveřejňuje ve všech časopisech a novinách. Jednou za parného poledne napadlo mladého básníka, že se vykoupe. Svlékl se a vlezl do vody. Šílený karas v domnění, že je to Soňa Mamočkinová, k němu připlul a něžně ho políbil na záda. Tento polibek měl svrchovaně zhoubné následky: karas nakazil básníka pesimismem.

Nic netušící básník vylezl z vody a s posupným smíchem se odebral domů. Za několik dní odjel do Petrohradu. Navštívil tamější redakce a nakazil pesimismem všechny básníky. Od té doby píší naši básníci ponuré, unylé verše.

Tři sestry

Tři sestry napsal Čechov v rozmezí let 1899 až 1900, o rok později měly premiéru na jevišti MCHATU. Odehrávají se ve východoruském provinciálním městě v domě Prozorovových, kde žijí bratr a dvě ze tří sester, začínají oslavou svátku té nejmladší, Iriny. Do vily přichází nový velitel baterie, podplukovník Veršinin, který nalezne s Olgou, Mášou i Irinou společné téma, šťastnou minulost v Moskvě. Andrej přivádí Natašu, svoji snoubenku a pozdější manželku. V domě velmi nepraktických a ve snech a iluzích žijících sourozenců dokáže tato žena získat takové postavení, že obě své švagrové, starou chůvu i svého muže terorizuje. O Irinu se neodbytně uchází baron Tuzenbach a neúspěšně též poručík Solený. Mášu, která je vdaná za profesora Kulygina, začíná hovorný Veršinin víc a víc zajímat. A starý doktor Čebutykin, jakýsi inventář Prozorovy vily, celou tuhle podivnou rodinku pozoruje – pokud si zrovna někde tajně nenalévá stakan vodky... Samotný příběh „Tří sester“ není pro Čechova jako autora prvořadý. Těžiště výpovědi proto přesunul z vnějšího dramatického děje na vnitřní dění. Rozmluvy postav sice zároveň odhalují i jejich reálné vztahy – někdy až s nelítostnou krutostí – ale za pokusem o jakýkoliv kontakt se vyjevují úplný, **faktický rozpad vztahů** i lidská samota. Řeč mužů i žen „Tří sester“ je izolovaná, jejich dialogy jsou spíše přerušované monology, nikdo nikoho neposlouchá, vzájemná konverzace je rozbita do samomluv a stává se tak i výrazem **rezignace postav**. Pasivita Andreje či neustálé kokrhání Soleného jsou až ilustrací nemožnosti komunikace.

Hra byla v době svého vzniku označena za „skutečné drama současného života“. Čechov byl ovšem bytostně přesvědčen, že napsal komedii či drama s komediálními prvky. Jako velmi bystrý pozorovatel se totiž nemohl zbavit myšlenky, že i sebesmutnější skutečnost a tíživá realita v sobě obsahují něco bizarně směšného. Ve Třech sestřích tak popsal tragikomickou snahu lidí osvobodit se z pout všedního, obyčejného života. Zachytil především vnitřní život jedinců, kteří nedokáží na svoji situaci nahlédnout nikterak pozitivně. Jeho hrdinové – především ovšem hrdinky – jsou nešťastní, pouze vzpomínají na to, co bylo, anebo se upínají k budoucnosti, s nadějí, že nastane radikální změna, která vyléčí bolesti jejich duší. Ano, v budoucnost doufají, po minulosti se jim stýská, a znamení přítomnosti jim zůstávají skryta, přítomnost je pouze přechodným mezidobím, časem vyhnanství.

Mučivé rozvzpomínání se na staré časy, pocit, že život se dá naplno prožít pouze někde jinde, nesčetněkrát opakovaná věta „já jsem tak unavená“ („či unavený“) a neustálý nenaplněný sen o odjezdu do Moskvy a nemožnost jej uskutečnit. Příběhy sester jsou tísnivé i tím, že o podobě jejich životů se rozhoduje, bohužel, tak záhy, a navždy.

Olga, Máša, Irina v dopisech

Hru **nepíšu žádnou**. Mám námět – „Tři sestry“, ale dokud **nedopíší povídky, které mě už dávno tlačí na svědomí**, k divadelní hře si nenesdu. Příští sezóna se obejde bez mé účasti, to už je rozhodnuto.

24. 11. 1899, Čechov Němroviči-Dančenkovi

Píšu hru, ale návštěvy mě ruší pekelně. Včera od devíti ráno do večera, a **dnes od oběda**. Všechno se mi plete v hlavě, nálada se mi rozplývá, vztekám se, a každý den musím začínat znova. Teď přišla ředitelka gymnázia, a s ní dvě

slečny-příbuzné. Přišly, poseděly v pracovně, a nyní si šly vypít čaj.

17. 8. 1900, Čechov Olze Knipperové

Zdá se, že hra začala dobře, ale ochladl jsem k tomuto začátku, už mě nezajímá, a teď nevím, co dělat...

20. 8. 1900, Čechov Olze Knipperové

Moje miloučká, můj anděli... Hru píšu, ale pomaloučku, a je docela možné, že přijedu do Moskvy bez hry; je v ní hodně jednajících osob, je přelidněná, obávám se, že bude nakonec trochu chaotická a nevýrazná, a že by tudíž bylo lépe odložit ji na příští sezónu. 5. 9. 1900, Čechov Olze Knipperové

Při vši úctě k Alexejevovu nadání a při všem pochopení pro něho mu nemohu svěřit čtyři závažné ženské úlohy, čtyři inteligentní mladé ženy. Alespoň jedním okem musím dohlédnout na zkoušky. 15. 9. 1900, Čechov Olze Knipperové

Moje milá Oljo... Ach, těš se na úlohu ve Třech sestrách! To je úložička. Dáš-li mi deset rublů, dostaneš ji, jinak ji dám některé jiné herečce. V této sezóně ji provozovat nehodlám, ať se trochu uleží, oddechne si, neboli, jak říkají kupcové o pirohu, když ho nesou na stůl – ať si odpočine. 28. 9. 1900, Čechov Olze Knipperové

Kde se vzala ta noticka v „Denních zprávách“, že název Tři sestry je nevhodný? Co je to za nesmysl? Možná, že je nevhodný, jenomže já jej nehodlal vůbec měnit. 8. 10. 1900, Čechov Olze Knipperové

Představte si, napsal jsem hru. Nebudou ji však hrát nyní, ale až v příští sezóně, proto jsem ji ani nepřepisoval na čisto. Ať zůstane tak. Byla to perná pracem, napsat Tři sestry. Vždyť hrdinky jsou tři, každá z nich musí mít svůj vlastní charakter a všechny tři jsou generálské dcerky. 16. 10. 1900, Čechov Maximu Gorkému

Teskníš teď, miláčku, nebo jsi veselá?... Vylič mi aspoň jednu zkoušku na Tři sestry. Nepotřebujete něco přidat nebo ubrat? Hraješ pěkně, můj miláčku? Oh, dej si pozor! Netvař se ani v jediném jednání smutně. Buď vzteklá, to ano, ale nikoliv smutná. Lidé, kteří nesou uvnitř hoře a zvykli si na ně, si pohvizdují a bývají často zamyšlení. Tak i ty se často na scéně zamýšlejí. Chápeš? 2. 1. 1901, Olze Knipperové

Solený si opravdu myslí, že se podobá Lermontovovi, ale samozřejmě, že se mu nepodobá vůbec, na to je směšné jen pomyslet... Musí se maskovat za Lermontova. Podobnost s Lermontovem je obrovská, ale jen podle názoru Soleného.

14. 1. 1901, Čechov herci I. Tichomirovovi

Nu, a co Tři sestry? Soudě podle dopisů, provádíte všichni nesnesitelné hlouposti. Ve III. jednání je hluk... Proč hluk? Hluk je pouze v dálce, za jevištěm, tlumený hluk, nezřetelný, ale tady na jevišti jsou všichni unavení, téměř spí... Zkázíte-li III. jednání, hra propadne a já budu na stará kolena vypískán. Tebe Alexejev ve svých dopisech tuze chválí a Višněvskij rovněž. A já, ačkoliv tě nevidím, tě chválím též... Takový obličej jako ve Strýčkovi Váňovi dělat nemusíš, spíš se snaž tvářit živě a mladistvě. Pamatuj, že se durdiš a tropíš si úsměšky. Nu, spoléhám na tebe, má milenko, jsi dobrá herečka.

20. 1. 1901, Čechov Olze Knipperové

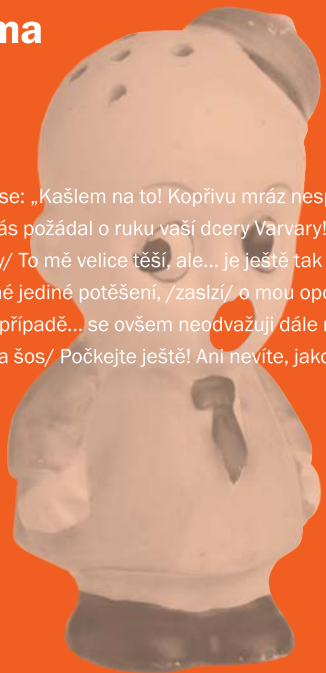
Dnes jsem najednou dostal Ruského invalidu, odborný vojenský časopis, a najednou vidím recenzi Tří sester. Je to 56. číslo z 23. března. Obstojné, hru chválí, nenašli v ní po stránce vojenské žádné závady.

16. 3. 1901, Čechov Olze Knipperové

Vy tedy říkáte, že na mých hrách jste plakal. Nejste sám... Ale vždyť já jsem je proto nepsal, to Alexejev je učinil plačtivý-mi. Já jsem chtěl něco jiného. Chtěl jsem lidem často říct: Podívejte se na sebe, podívejte, jak všichni mrzce a smutně žijete! Nejdůležitější je, aby to lidé pochopili, a když to pochopí, okamžitě si vytvoří jiný, lepší život... Já už ho nevidím, ale vím, že bude úplně jiný a nebude se podobat tomu, který žijeme... A dokud není, nebudu lidem pořád a pořád říkat: Pochopte přece, jak špatně a jednotvárně žijete! Nad čím je tu potřeba plakat? A ti, kteří to už pochopili? Inu, ti si najdou cestu beze mne. 1902, Čechov A. Serebrovovi

Nepíšu nic, jenom stále čekám, až mi dovolíš balit na cestu do Moskvy. Do Moskvy, do Moskvy, do Moskvy! Teď už to neříkají Tři sestry, ale Jeden muž! 1903, Čechov Olze Knipperové

Anton Pavlovič Čechov **Drama**

jednající postavy:

Tatíček (který má jedenáct dcer na vdávání)

Mladý muž

Šos

Mladý muž: /mávne rukou, pronese: „Kašlem na to! Kopřivu mráz nespálí!“ a vstupuje do tatíčkovy pracovny/
Ivane Ivanyčii! Dovolte mi, abych vás požádal o ruku vaší dcery Varvary!

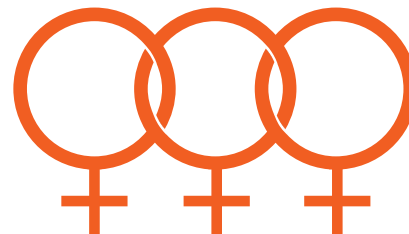
Tatíček: /sklopí oči a dělá drahoty/ To mě velice těší, ale... je ještě tak mladá... a tak nezkušená... A co víc, pane, vždyť vy mě chcete připravit... o mé jediné potěšení, /zaslí/ o mou oporu ve stáří...

Mladý muž: /kvapně/ V takovém případě... se ovšem neodvážuji dále naléhat... /klaní se a chce odejít/

Tatíček: /bleskurychle ho chytá za šos/ Počkejte ještě! Ani nevíte, jakou mám radost! Jak jsem šťasten!
Dobrodinče můj!

Šos: /žalostně/ Prrrrask!

překlad **Libor Dvořák**

inspice **jarmila paulerová** / nápověda **jiřina čížková** / rekvizity **tereza dubová** /garderoba **markéta martinková** / vlásenky **dana zajíčková** / světla **jiří kos** / zvuk **michael cisovský** / šéf výroby **bedřich losovský** / jevištní mistr **pavel johančík** / propagační výtvarník **lukáš král** / technika **Michal Weber, Filip Kapusta, Martin Kmec, Jiří Zahuta**

program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o., k šesté premiéře sezóny 2005–2006 / práva k provozování tohoto díla zastupuje dilia, divadelní a literární agentura, krátkého 1, 190 00 Praha 9 / textová část programu **ilona smejkalová** / jazyková korektura a překlady **jaroslav smejkal** / výtvarná koncepce plakátu **petr hrubeš, Kateřina Wewiorová** / grafický návrh plakátu a programu **kateřina wewiorová** / fotografie **hana pokorná** / vytiskl proprint, s.r.o., český těšín

divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče / ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **jan mikulášek** / manažer **tomáš suchánek** / dramaturg **ilona smejkalová** / divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města Ostrava

tři sestry

antonpavloviččechov